

Celotni zgodbi *Balade o boru* daje gonilno jedro kontrastna konfrontacija intelektualizma (profesor-pisatelj-pri-povedovalec) z močjo elementarne kmečke narave (Klementov Nac); pa naj bodo to prizori iz planšarskih opravil, ljubezni, usode nekaterih stranskih oseb, opisi narave, stikov s civiliziranim svetom (profesorjeva družina, novinarica). Pisateljčina simpatija je kajpada bohinska pristnost, svet čistih medčloveških odnosov, katerih simbol je že skoraj mistično vseмогоčni Nac, pa čeprav se tudi v njegovi zgodbi (družina) skriva problematika tragične družinske usode, s čimer avtorica tudi demitizira svoj bohinski original.

Temeljna kompozicijska zasnova romana je tradicionalna: z linearnim tokom dogajanja, postopnim včlenjevanjem likov v zgodbo, skladno s časovno širitvijo — kakih desetih let. To pa omogoča dovolj bistvenih sprememb v romanu; od izhodiščnega spoznanja Klemenovega Naca do njegove smrti pod kolesi tovarnjaka Ljubljanskih mlekarn (simbol uničujoče civilizacije). *Balada o boru* ima potemtakem v svojem zgodbnem jedru bolj ali manj očitno tendenčno jedro: živi in sprejemaj življenje v njegovi naravni danosti — vsako nasilje nad naravnim tokom stvari jemlje človeku njegovo avtentičnost. Od tu profesorjev uvod, neke vrste obračun s svojo dosedanjo pisateljsko ustvarjalnostjo — nepristno, lažnivo in nedorečeno. Ves roman je zavezujoča dolžnost do človeka »za vse in vsakogar«, človeka od včeraj, danes in jutri«, kot se pisatelju (profesor je hkrati pisatelj, ki med vso zgodbo piše zgodbo o Nacu) kaže njegov bohinski prijatelj, popolno nasprotje liku meščanskega pridobitniškega civiliziranca. *Balada o boru*, tu mislimo na pisateljev mladi bor na njegovem vrtu, tudi na tej ravni potrjuje sorodnost Naceve usode — propad pod udarci neznančeve sekire (pa čeprav je dotlej pomenil zanesljivost vseh

opravil njegovega sadilca). Oba umreta: Nac in bor, civilizacija in industrija bosta odvezli še bohinskemu kotu njegovo rustikalno podobo — to je njegova usoda in pisateljčina dolžnost je, da jo vsaj v romaneskni obliki ohrani še v tistem mejnem položaju, ko jo, vsaj na prelomu, še lahko zajame v vsej pristnosti. In ker je ta prelom s tematske plati za roman kar se da pripraven, mu zagotavlja poleg koherentnega ogrodja tudi ves poznoromantično-realistični dekor, z natančnimi opisi posameznih usod in njihovo lociranostjo v celotno zgodbo. In ko Nac umre, tudi pisatelj v tem svetu nima več kaj iskati.

In vendar bi ob vsem pritrjevanju pisateljčine zamisli in izpeljavi ne mogli zamolčati vsaj enega pomisleka o njenem soočanju osrednjih moških likov. Nada Matičič svojih moških oseb (Nac, pisatelj) ne zadene v njihovi moški pristnosti in prepričljivosti. Preveč je prizorov in leg, ki moškemu karakterju ne ustrezajo (»delitev« žensk, ljubljenje s pričami, oživiljanje in ugašanje simpatij), preveč sentimentalnosti, kar vse dokazuje, da moške opisuje ženska, s svojim tipično ženskim doživljanjem sveta in življenja.

MIHA REMEC, VOTLINA

Nekaj možnosti branja *Votline**, kot jih ponuja pisatelj Miha Remec v uvodu v knjigo, kajpada niso nič drugega kot razporeditve, zapovrstnostne možnosti, ki pa se v celotnem kontekstu slej ko prej kažejo kot funkcija kompozicije. Zato berem *Votlino* »od zadaj naprej«, od + do — in šele nato poglavja »O«. Takšno branje si privoščim kot eksperiment, če ga že avtor ponuja kot izbirno možnost. Tri-

(* Miha Remec, *Votlina* ali noč med slovenskimi polharji, Založba Obzorja Maribor 1978, opremil Marjan Remec, str. 194)

najst poglavij tako razpade v troje vsebinskih in časovnih sklopov te izrazito diahrono pripovedi.

Poglavja + (I, II in III) uvajajo povsem znanstvenofantastični scenarij Votline, v zgodbi o robotoidu Aroku, ki v daljni bodočnosti prispe na zvezdion žensk in »zaman skuša zvedeti, čemu neskončno blodi po prostoru«. Srečanje z žensko-matico (kajti zvezdion žensk ima hierarhično strukturo-strežnice, uživalke, matice) Anado mu sicer prebudi nedoločene signale človeškega občutja in tudi v osrednji zvezdionki, vendar njuna »mimobežna naravnost« ne dovoljuje »človeške prepoznave«. Kajpada je tej futurološki viziji ustrezen jezik, poln neologizmov, presenetljivih stavčnih gradenj, neosebnega, zmehaniziranega stila, skozi katerega poizkušajo prodreti simboli človeških čustev in komunikacij. Razvojni lok zgodbe mora, v skladu z »naravnostjo na neiztečno«, z nalogo »približaj se stičišču snovnega z nesnovnim...« ter navodilom »ne prebijaj stičišča, zaupaj bivanjskemu uredju in znajdniku, čeprav je samodejen, naravnost je na vrnitev...« tudi potekati, sicer bi »logika znanosti« propadla. Konflikt med tehniko in »človeškim« je sicer nakazan, nima pa »usodnih« posledic, čeprav je pripovedna perspektiva in tok pripovedi kajpada bliže »človeški« kot »tehnični«; njena funkcija ni razkrivanje »tehničnega«, marveč »človeškega«. S tem pa tudi neskončnost ohranja antropocentrično in celo sentimentalno jedro.

V davni preteklosti votlinar Ro napravi splav in čaka dežja, da ga splavi k morju. Ljubezen z Aa v predpraskupnostni dobi še nima jasnejših, nad-elementarno-nagonskih pojavnih oblik, vendar pa individualna naravnost, v nasprotju z vedenjem drugih votlinarjev, osmišlja prve oblike čutno-čustvenih medčloveških odnosov v še ne civiliziranem svetu. To smiselno izhodišče treh poglavij Votline z oznako

— kot protipol + , z časa ustreznim jezikom (stilom), poudarja ljubezen, tako kot prej v njenih še nerazvitih oblikah. Tu je »še ni«, prej (+) je že »ni več«.

In naposled je tu čas »O« (1—7), po številu poglavij v razmerju 7 : 3 : 3 s preteklostjo in prihodnostjo. To je (turistična) noč med novoslovenskimi polharji v Kostelu, tako kot je Miha Remec podnaslovil svojo Votlino, noč soočanja intimnih usod polharske družbe v gozdu, njunih mimobežnih in »sadamazohističnih« razmerij (Dana-Rok, Dana-Boris, Tika-Boris, Rok-Tika, Polona-Jure), ki potisnejo tematiko polharske noči z vsem svojim običajnim scenarijem v ozadje, v ospredje pa stopa tema malomeščanske naveličanosti, skonstruiranih odnosov v navzkrižju s »scenarično naravnostjo«, kot bi jo iz opisa pričakovali.

V vseh treh časovnih presekih išče Miha Remec tipično antropološko stanje, neke vrste izsek iz zgodovine človeka in njegovih odnosov do sveta. Ta skupna poanta sicer ni eksplicitna, niti poudarjena, omogoča jo bolj ali manj zgradba celote v prepletu časovnih perspektiv, kajpada brez vzročno-posledičnih vezi. Vse tri zgodbe tečejo druga mimo druge in v tem je nemara največja vprašljivost take zasnove Votline. Še najbližja skupnemu miselnemu poudarku bi bila ideja o mimobežnosti razmerij med moškim in žensko, v vseh obdobjih zgodovine človeštva, kljub nenehnemu prizadevanju in boju, da bi to razmerje učvrstili in osmislili.

Marijan Zlobec

HIGIENA MIŠLJENJA

Kratek zapis ob »Sencah preteklosti« Janeza Zupana, ČZP Kmečki glas

»Sence preteklosti« postavljajo poznavalca sodobne književnosti v zadrego, ki pa je odrešujoča. Realistična